

ТРАСЯНКА ЯК МОЎНАЯ АРЫЕНТАЦЫЯ БЕЛАРУСАЎ

У сучаснай Беларусі дзве дзяржаўныя мовы – беларуская і руская. На практыцы ж можна заўважыць, што большая частка нашай штодзённай камунікацыі выконваецца на рускай мове. Але ці так яно насамрэч?

Крыніцамі матэрыялу нашага даследавання з’яўляюцца носьбіты БРЗМ (беларуска-рускага змяшанага маўлення), якія жывуць у вёсках Пліса, Чырвоная Слабада, Навасады (Мінская вобласць, Крупскі і Барысаўскі раёны). Матэрыялам даследавання паслужылі сабраныя намі самастойна ўрыўкі разгорнутых размоў (у агульнай колькасці – 6), творы сучаснай беларускай літаратуры і песні, мовай якіх з’яўляецца трасянка.

У задачы ўваходзіла зразумець, што адбываецца з сітуацыяй двухмоўя, а галоўнае – як усе ж можна характарызаваць “моўную арыентацыю” беларусаў, калі, па меркаванні людзей, асноўнай мовай камунікацыі з’яўляецца руская. Дадзеная праблема – вельмі актуальная як адна з асноўных частак самасвядомасці беларусаў.

Адзначым, што найчасцей у межах аднаго сказа выкарыстоўваюцца элементы дзвюх моў. Сустрэкаюцца сказы на чыстай беларускай мове, але адразу ж адбываецца пераход на змяшаны тып з выкарыстоўваннем рускай лексікі: *Я нічога гаварыць нікому не буду! А яна гавора: «Извините, это нашот страхоўки машины...». У наступным урыўку можна заўважыць, што пераважаюць менавіта беларускія займеннікі: Ай, загнутся яны... Яны толькі глядзяць, каб якога гэтага трактарыста з башкой паймаць... Гэта весь калхоз знаить... У некаторых урыўках заўважныя толькі гукавыя змены ў моўнай плыні, якія адлюстроўваюць беларускае вымаўленне: *И там ценник: рубль девяносто пять. Короче, вот как, Вася, раговаривать ии чалавекам, каторы полуглухой?; Пра валюту эта я ужэ так, радзі эфекта сказала, рыскнула.**

Трэба адзначыць, што ўсе рэспандэнты пазіцыянуюць сябе рускамоўнымі.

Камуніканы абіраюць, які з кодаў ім выкарыстоўваць у розных сітуацыях, менавіта тут і адбываецца іх змяшэнне. Можна вызначыць наступныя віды: выкарыстанне рускай лексікі на падмурку беларускай фанетыкі; асобнае ўжыванне беларускай лексікі паводле выкарыстання рускай мовы; асобнае ўжыванне рускай лексікі паводле выкарыстання беларускай мовы; фаналагічныя змяшэнні, якія далучаюць у сябе часткі, характэрныя для дзвюх моў. На практыцы можна заўважыць розную дынаміку выкарыстоўвання кожнага з відаў і іх змяшэнні. Такім чынам, на працягу ўсяго жыцця беларусаў вучаць развіваць “фільтры”, якія працуюць у розных камунікатыўных сітуацыях.

На нашу думку, нельга сцвярджаць, што мовай беларусаў з’яўляецца БРЗМ, але нельга казаць і пра раўнаважнае выкарыстанне літаратурных беларускай ці рускай моў у паўсядзённым жыцці. Сёння сустракаюцца розныя віды змяшэнняў, якія могуць далучаць у сябе нават украінскую мову. На нашу думку, нельга казаць, што від змяшэння залежыць ад узросту, сацыяльнага стану ў грамадстве або нават месца пражывання.